

Hjärntvätt

- en studie i beteendekontroll

av **Michaël Wächter**

(1965)

Pia Hellertz – juni 2017

Begreppet ”hjärntvätt” lanserades av den amerikanske journalisten **Edward Hunters**. Han hade undersökt förhållandena i det kommunistiska Kina och använde begreppet ”brainwashing”, vilket är en direkt översättning av det kinesiska ordet ”hsi-nao”. Begreppet började anammas i och med den kinesiska behandlingen av amerikanska fångar under Koreakriget. Det handlar både om att påverka motståndare och att utbilda sina egna, både tankekontroll och beteendekontroll. Författaren **Michaël Wächter** har i sin bok ”*Hjärntvätt – En studie i beteendekontroll*” redovisat den forskning och de erfarenheter som fanns år 1965.¹

Vem är Michaël Wächter?

Författaren var lektor vid Pedagogiska institutionen vid Stockholms universitet och var också anställd vid dåvarande Högskolan i Örebro för att undervisa i psykologi. Jag var student på Högskolan i Örebro på 70-talet och hade honom som lärare i psykologi en tid.

Boken avslöjar en djup kunskap om ämnet. Författaren nämner ett antal böcker som diskuterat fenomenet ”hjärntvätt” på olika sätt, exempelvis **Karin Boyes** ”*Kallocain*” (1940), **Aldous Huxleys** ”*Brave New World*” (1932) och **George Orwells** ”*1984*” (1948), som alla beskriver skrämmande framtids-scenarier som inkluderar tanke- och beteendekontroll.

Mental våldtäkt

Michaël Wächter berättar att den holländsk-amerikanske psykiatrikern och psykoanalytikerna **Dr Joost van Meerloo** i sin bok ”*The Rape of the Mind*” – (Våldtäkten på själen/förnuftet), lanserade begreppet ”*menticide*”, som är analogt

¹ Jag hittade boken på Bokbörsen, d.v.s. antikvariatet på nätet, som är en verklig skattkista för såna som jag.

med begreppet ”*genocide*”, folkmord (s. 14). Ibland används begreppen ”*tankekontroll*” eller på senare tid ”*mind control*”. Från amerikanskt håll har man försökt ersätta begreppet ”hjärntvätt” med ”*indoktrinering*” (s. 15), vilket ju på flera sätt stämmer med den bakomliggande tanken.

Försök till definition

Michaël Wächter diskuterar ett antal fall som har beskrivits som exempel på ”hjärntvätt”, bekännelser under tortyr, drogernas betydelse, manipulering av behov, gruppdynamik, ”utbildning av kadern”, hypnos med mera.

Författaren försöker sig på en deskriptiv definition som jag citerar:

Med begreppet hjärntvätt avses i det följande sådana metoder som syftar till att nedbryta en individs föreställningsram, tänkesätt, attityder, känslor, normer, värderingar och ideologier – kort sagt det man sammanfattar under termen personlighet – och metoder som används för att bygga upp en ny föreställningsram, ett nytt tänkesätt, nya attityder, känslor, normer, värderingar och ideologier. Hjärntvätt uppfattas som en process som ersätter individens ursprungliga personlighet med en ny (s. 17).

Metoder som enbart syftar till att bryta ner personligheten betecknas som fysisk och/eller psykisk tortyr, våld eller tvång. Tortyr är dock inte hjärntvätt, menar författaren. Metoder som enbart syftar till förändringar av attityder eller beteenden beskrivs som indoktrinering och attityd- eller beteendepåverkan. Författaren gör också en koppling till *uppfostran* och menar att varje samhälle har sina egna system för uppfostran och indoktrinering.

Kommunismens metoder

Författaren tar upp många exempel från kommunismens grymma metoder för att

tvunga människor till avslöjanden eller för att påverka dem. Det gäller både Sovjetunionen och Kina. Han går mycket detaljerat in på de förhörsmetoder som kommunisterna använde för att få fram bekännelser och berättelser. Bara att läsa dessa förhör ger ångest. Han berättar om en person, en vetenskapsman och f.d. kommunist, **Alex Weissberg**, som lyckades överleva och som skrev en bok om sina upplevelser av den hemliga ryska polisen. Förhören var många och långa och komplicerade. De "*maldes fram*". Ibland använde förhørsledaren hot, ibland vänlighet. "*Han malde fram sina enformiga, ibland fullständigt absurda och orimliga beskyllningar*" (s. 56). Han lyckades dock inte bryta ner Weissbergs försvarsvilja. Weissberg överlevde och kunde berätta.

Michaël Wächter berättar detaljerat om ytterligare några fall där intensiva, plågsamma förhörsmetoder användes för att få fram bekännelser. Ofta ger offret med sig och erkänner, även sånt som inte stämmer, för att han ska komma undan från de tortyrliknande förhören.

Falska bekännelser

Ett tema som Michaël Wächter ägnar en hel del utrymme åt är *falska bekännelser*, berättelser som tvingats fram genom tortyr. Författaren menar dock att detta inte kan inordnas under begreppet "hjärntvätt". I detta "spel" har offret en bestämd roll att spela. Det handlar om propaganda. Ofta fick betydelsefulla personer, höga ledare och andra framstående personer framträda vid dessa processer. Det spelar ingen roll om bekännelsen är sann eller falsk. Det handlar om ideologi, menar författaren. "*Ideologin är allt, individen betyder ingenting*" (s. 68). Offret har inget val. Antingen spela med eller försvinna "*i tysthet*" (s. 69).

Ett exempel som Michaël Wächter tar upp är de amerikanska flygare som tillfångatogs i Korea. De tvingades till falska bekännelser om att USA hade använt bakterier i krigföringen (s. 70). Koreakriget år 1950 får ett eget kapitel i boken, där författaren ingående beskriver skeendet, fångarnas liv i fånglägren, behandlingen av fångarna, indoktrineringsprogrammen som handlade om förhör, undervisning med diskussioner och "*manipulation av individens behov*" (s. 89). Detta kunde ske exempelvis genom att fångarnas brev ibland lämnades fram, ibland inte. Posten var ju en symbol för fångarnas kontakt med sina nära och kära. Författaren redogör för statistik över hur många brev som lämnades fram av det totala antalet.

Undervisningen

Michaël Wächter berättar ingående om hur den indoktrinerande undervisningen gick till. Den bedrevs på ett sånt sätt att fångarna inte hade någon möjlighet att dra sig undan dess påverkan. Den byggde på tre principer (s. 95):

- 1) Upprepningar, samma ämnen togs upp om och om och om igen. De diskuterades och automatiserades genom överinläring.
- 2) Aktivitetspedagogik. Fångarna lämnades aldrig åt sig själva utan var alltid engagerade.
- 3) Kritik och självkritik. Fångarna skulle ständigt känna sig osäkra. ”Genom ständigt hot om förödmjukelse och självförnedring skulle de göras mogna för underkastelse enligt instruktörernas avsikter”. Denna princip ledde också till att fångarna blev villiga till ”kamratangiveri”.

Funktionärer

Under hela min läsning kan jag inte låta bli att imponeras av de förhållare och instruktörer som bedriver förhören, utfrågningarna, ”samtalen”, ”undervisningen” med fångar och offer. De verkar ha utvecklat en mycket gedigen kompetens för detta. Att förhöra i timme efter timme efter timme som det ofta handlade om, borde vara lika påfrestande för förhållaren som för offret tycker jag.

Författaren berättar att det så tidigt som år 1920 inrättades övningskolor för kinesiska kommunister i Moskva (s 122). År 1949 grundades en rad revolutionära universitet. Där utbildades kadreerna. Dessa universitet upphörde år 1953 och deras uppgifter övergick på det vanliga skolsystemet, berättar författaren (s. 123). Den främsta uppgiften var skolning i den marxistiska läran. Michaël Wächter redogör för innehållet i litteraturlistan. Det är böcker av Marx, Engels, Lenin m.m. och handlar om kommunismens historia, om social utveckling, om kapitalismen m.m. Det var en ideologisk skolning och syftade till att ”omdana hela personligheten” (s. 124).

Skolningen

Det första stadiet i skolningen handlade om att ”säkerställa den fysiska

kontrollen över eleverna” (s. 124). Då ställs det stora fysiska krav på dem. Dessutom utvecklas ”kritik och självkritik”. Det andra stadiet handlar om *intensiv indoktrinering*. Man arbetar med väggtidningar där man skulle publicera kommunistisk propaganda. Författaren visar ett schema över hur dagarna kunde se ut.

På det tredje steget har många elever utvecklat emotionella kriser. Pressen har varit mycket hög. De som hamnar i de allvarligaste depressionstillstånden är de som har starka emotionella bindningar och de som har djupa religiösa övertygelser. De som har sinne för humor eller de som genomför utbildningen med *”en cynisk-opportunistisk grundinställning”* har lättare för att klara krisen (s. 126).

Under det fjärde stadiet gäller det att slutgiltigt övertyga eleverna. Eleverna deltar i *”de otaliga kampanjer som ständigt pågår”* (s. 126). Detta steg används också för att ”behärska massorna”.

Under det sista steget placeras de färdigutbildade kadreerna ute i samhället för att lära ut vad de lärt sig.

Författaren berättar att denna utbildning övergick till det vanliga skolsystemet. *”Det görs ingen skillnad mellan kunskapsförvärvande och propaganda”* (s. 133).²

Det fysiska hotet

Michaël Wächter berättar om hur våldet i Kina ofta utövades offentligt med åskådare och vittnen. Det finns olika uppgifter om hur många som blev offer för Kinas straffsystem under 50-talet. En uppskattning från 1952 är att det var fjorton miljoner människor, som likviderats av de kinesiska kommunisterna (s. 140). Förutom likvideringar använde man slavarbetare. Enligt en FN-rapport som presenterades år 1954 uppskattades antalet slavarbetare till tjugofyra miljoner. Dödstalet i dessa läger var mycket hög. En rapport beräknade omkring två miljoner döda slavarbetare.

Beteendekontroll

Huvudsyftet med hjärntvätt var beteendekontroll som teknik för att behärska massorna, enligt Michaël Wächter. I de kommunistiska samhällena är det kollektivet, kadern, som har den huvudsakliga uppgiften att fostra barn och unga, medan det i vårt västerländska samhälle är familjens uppgift.

Eftersom det visade sig att alla individer inte låter sig underkastas den

² Jag avstår från lockelsen att här ta upp mina tankar om skolsystemet även i Sverige på modern tid.

kollektiva fostran utan blev motståndare till kommunismen så fanns det endast en form av behandling: ”*fysisk likvidering*” (s. 142).

Inkvisitionen och häxprocesserna

Michaël Wächter gör en intressant koppling till den katolska kyrkans inkvisition på 1200-talet och framåt. Det handlade om att bekämpa ”kätteriet” mot en av munkordnarna, Dominikanerorden. Senare delades uppgiften med Franciskanerorden. I början genomfördes inkvisitionen utan större inslag av våld, berättar författaren. Men under senare delen av 1400-talet ställdes inkvisitionen under kunglig kontroll. Författaren berättar ingående om hur inkvisitionen arbetade. Endast de som inte bekände eller inte ångrade sig ”*överlämnades till de världsliga myndigheterna och brändes på kättarbål*” (s. 151). Författaren berättar om några kända personer som utsattes för detta, bland andra **Galilei** och **Jeanne d’Arc**. Galilei klarade sig undan med husarrest medan Jeanne d’Arc torterades och brändes på bål.

Under 1500-talet och ett par hundra år framåt pågick häxprocesserna. Det var i huvudsak kvinnor som brändes som häxor, även om det förekom manliga häxor och även barn.

Bilden hämtad från artikeln ”*Här avrättades häxor — mitt i Stockholm*”³

Religiösa omvändelser

Ett tema som Michaël Wächter även tar upp är de massomvändelser som vissa predikanter lyckades få tillstånd. Författaren gör jämförelser med Hitlers uppeldande tal. En frikyrkopredikant var extra framgångsrik. Han ”*eldade upp sina åhörare genom hot om de förskräckliga straff som Herren skulle låta drabba de obotfärdiga med. Han skildrade helvetet i glödande färger och även det elände som väntade den ej utvalde*” (s. 155).

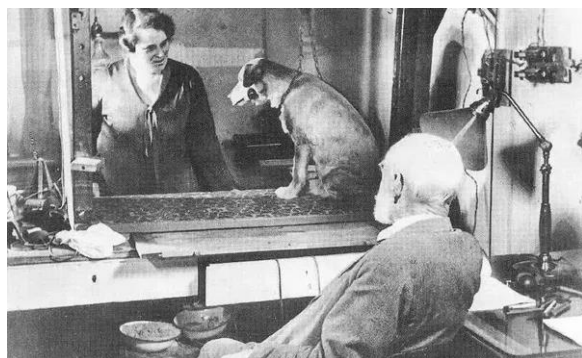
Jag fick frågan en gång av en student, när jag hållit en föreläsning på Missionshögskolan i Örebro om den danske vishetsläraren **Martinus** och hans världsbild, om vad jag ansåg var det värsta med den kristna världsbilden. Jag

³ <https://alltomstockholm.se/stadsliv/article4122921/>

svarade: ”*Teorin om helvetet! Den har hållit människor i Herrans tukt och förmaning i ett par tusen år!*” Jag är övertygad om att teorin om helvetet och skärselden blev makthungriga prästers sätt att få sina anhängare att lyda kyrkans budskap, vilket inte behöver vara detsamma som **Jesu** budskap. Skrämselpropaganda används även idag för att få människor med på en agenda.

Pavlovs hundar

Michaël Wächter berättar om teorin om de betingade reflexerna som utvecklades av den ryske vetenskapsmannen **Ivan Pavlov** (1849 - 1936) genom de psykologiska experiment han utförde på sina hundar, när han opererade in ett instrument som kunde mäta salivavsöndringen när Pavlov matade hundarna (s. 157). Samtidigt ringde han i en klocka. Därefter såg han att hundarna avsöndrade saliv när bara klockan ringde. Pavlov utförde, enligt en uppgift på Wikipedia, liknande experiment på barn. Genom att operera fast en liknande apparat som han använde när han utförde experiment på sina hundar kunde han mäta barnens salivutsöndring när de åt. Han testade också olika barns reflexer genom att fästa en platta på deras handleder som spändes åt innan de matades med en kaka genom ett rör. På det sättet kunde han bevisa att människors reflexer kan betingas lika lätt som hundars. Det påstås att ryssarna lärde ut metoderna till kineserna.

Bilden hämtad från artikeln *What was Pavlov's dog named?*⁴

Michaël Wächter skriver dock att det inte med säkerhet har kunnat fastslås att Pavlov gjorde försök med människor, även om han ansåg att han forskningsresultat kunde tillämpas på människors beteende (s. 161).

Beteendepsykologin

Författaren tar också upp den amerikanske psykologen **John B Watson** och *behaviorismen*, vilket blev en särskild skola inom psykologin. Watson menade att man med hjälp av s.k. *betingning* kunde åstadkomma vilket beteende som helst hos vuxna människor. Michaël Wächter tror att anledningen till att teorin

⁴ <https://www.quora.com/What-was-Pavlovs-dog-named>

om betingning oftast tillskrivs Pavlov och inte Watson kan vara att "hjärntvätt" är en rysk uppfinning och att Watson, som var amerikan, därför kom i bakgrunden (s. 165).

Psykoanalysen

Det var överraskande att Michaël Wächter nämner *psykoanalysen* som en förklaringsmodell för hjärntvätt. Teorin innebär bland annat att skuldkänslor är vanligt förekommande hos alla människor. Dessa känslor är lätta att aktivera hos individerna. När man känner skuld vill man avbörd sig skulden och kanske bekänna. "*Hjärntvättaren inriktar sig med- eller omedvetet på att aktivera skuldkänslorna hos offret*", skriver Wächter. Han redogör ingående för dessa processer (s. 167).

Propaganda

Inte oväntat diskuterar Michaël Wächter även propaganda i ett kort kapitel. Han berättar om forskning som gjorts som visar hur propaganda påverkat människors attityder.

Droger och hjärntvätt

Ett område som man tidigt började forska omkring var *drogers* betydelse för påverkan av människor. På 60-talet samlades en grupp forskare och kulturpersonligheter till ett symposium där man diskuterade möjligheterna att kunna kontrollera människors beteenden med hjälp av droger. Förhandlingarna kom att redovisas i en bok, "Control of the Mind". Dessa sammankomster fortsatte jämsides med forskning.

I skrivande stund har jag läst **Daniel Estulins** bok "*Tavistock Institutet – Social Engineering the Masses*" (2015) som fördjupar beskrivningen av dessa sammankomster och deras syften. Jag skriver om detta i en särskild artikel.

Vad som dock var känt redan på 60-talet var att vissa droger ökade suggestibiliteten hos människor, vilket gjorde dem lättare att påverka.

Hypnos

Eftersom jag själv gått hypnosutbildning på 70-talet för den legendariske **Lars-Eric Uneståhl** var jag extra nyfiken på vad Michaël Wächter kunde berätta om hypnos. Som ett kuriöst sidospår kan jag nämna att Lars-Eric Uneståhl och Michaël Wächter var kollegor på 70-talet vid Högskolan i Örebro.

Michaël Wächter motiverar valet av att nämna hypnos i boken har att göra med att hypnosen i likhet med en del andra uppgifter som beskrivits har används inom psykiatrin och psykiatrin har varit (och är) en viktig profession vid utövandet av hjärntvätt.

Problemet med hypnosen när det gäller hjärntvätt är att den varken är

varaktig eller bestående. Det är också känt genom forskning att en människa under hypnotiskt tillstånd *”inte kan förmås att utföra handlingar som strider mot hennes moraliska värderingar och normer”* (s. 193).

Michaël Wächter konstaterar sammanfattningsvis att varken narkotika eller psykofarmaka, operativa ingrepp eller hypnos är användbara för att påverka individers beteende varaktigt. De kan därför inte användas för de djupgående personlighetsförändringar som hjärntvätten syftar till (s. 194).

Uppfostran och beteendepåverkan

I sitt slutkapitel diskuterar Michaël Wächter påverkansförsök av de moderna massmedierna i form av exempelvis *prestigesuggestion*, där kändisar eller statussymboler används för att påverka människors beteenden, och *politisk påverkan* genom politisk propaganda, både öppen och i mer eller mindre dolda budskap.

Författaren slutar också med att diskutera hur man kan försvara sig mot hjärntvätt. Han konstaterar att det inte finns något försvar mot tortyr. *”Det enda effektiva försvaret mot tortyr är att inte råka i motståndarens händer”* (s. 239). När det gäller övriga metoder så handlar det om att studera de mekanismer som leder till ofrivillig påverkan och indoktrinering, och att utveckla sitt kritiska tänkande och sin analysförmåga. Dessutom ger författaren rådet att hålla igång en *”ständigt levande diskussion om alla påverkningsförsök och en ingående analys av de syften som ligger bakom olika samhällsinstitutionernas åtgärder, ger den säkraste möjligheten till kontroll av beteendekontrollen”* (s. 242).

Min uppfattning är att det nu är viktigare än någonsin att lyssna på dessa råd.

Ett modernt exempel på förrädisk indoktrinering.⁵

⁵ WWF har en agenda som man helst inte vill ska komma till allmänhetens kännedom.